

**муниципальное общеобразовательное бюджетное учреждение
гимназия №1 муниципального района Мелеузовский район Республики Башкортостан**

РАССМОТРЕНО

на заседании кафедры
МО учителей родных языков

28.08.2017 г. протокол №1

Руководитель кафедры

_____/ Алеева Г.М.
28.08.2017 г.

СОГЛАСОВАНО

зам.директора по УР
МОБУ гимназия №1

_____/ Акшенцева О.А.

«30» августа 2017 г.

УТВЕРЖДАЮ

Директор МОБУ гимназия №1

Шадрин А.Л.

1.09.2017 г. Пр. № 333

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

общеобразовательного учебного предмета

РОДНОЙ (БАШКИРСКИЙ) ЯЗЫК

5-9 класс

Срок реализации 5 лет

Программа составлена на основе:

1.Федеральный государственный образовательный основной стандарт общего образования (утв. приказом Министерства образования и науки РФ от 17 декабря 2010 г. Н 1897, с изменениями и дополнениями от 29 декабря 2014 г., 31 декабря 2015 г.)

2. Примерные образовательные программы по предмету «Родной (башкирский) язык и литература» для 5-11 классов общеобразовательных организаций с русским языком обучения. Составители: В.И.Хажин, А.Х.Вильданов, Ф.А.Аккужина.- Уфа : Китап, 2017.

Составители:
Абдрашитова Ф.Г.,
Алеева Г.М., учителя башкирского
языка и литературы МОБУ гимназия №1

Мелеуз - 2017г.

I. ПЛАНИРУЕМЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ОСВОЕНИЯ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Личностные результаты:

- 1) воспитание российской гражданской идентичности: патриотизм, уважение к Отечеству, прошлое и настоящее многонационального народа России; осознание своей этнической принадлежности, знание истории, языка, культуры своего народа, своего края, основ культурного наследия народов России и человечества; усвоение гуманистических, демократических и традиционных ценностей многонационального российского общества; воспитание чувства ответственности и долга перед Родиной;
- 2) формирование ответственного отношения к учению, готовности и способности обучающихся к саморазвитию и самообразованию на основе мотивации к обучению и познанию, осознанному выбору и построению дальнейшей индивидуальной траектории образования на базе ориентировки в мире профессий и профессиональных предпочтений, с учетом устойчивых познавательных интересов, а также на основе формирования уважительного отношения к труду, развития опыта участия в социально значимом труде;
- 3) формирование целостного мировоззрения, соответствующего современному уровню развития науки и общественной практики, учитывающего социальное, культурное, языковое, духовное многообразие современного мира;
- 4) формирование осознанного, уважительного и доброжелательного отношения к другому человеку, его мнению, мировоззрению, культуре, языку, вере, гражданской позиции, к истории, культуре, религии, традициям, языкам, ценностям народов России и народов мира; готовности и способности вести диалог с другими людьми и достигать в нем взаимопонимания;
- 5) освоение социальных норм, правил поведения, ролей и форм социальной жизни в группах и сообществах, включая взрослые и социальные сообщества; участие в школьном самоуправлении и общественной жизни в пределах возрастных компетенций с учетом региональных, этнокультурных, социальных и экономических особенностей;
- 6) развитие морального сознания и компетентности в решении моральных проблем на основе личностного выбора, формирование нравственных чувств и нравственного поведения, осознанного и ответственного отношения к собственным поступкам;
- 7) формирование коммуникативной компетентности в общении и сотрудничестве со сверстниками, детьми старшего и младшего возраста, взрослыми в процессе образовательной, общественно полезной, учебно-исследовательской, творческой и других видов деятельности;
- 8) формирование ценности здорового и безопасного образа жизни; усвоение правил индивидуального и коллективного безопасного поведения в чрезвычайных ситуациях, угрожающих жизни и здоровью людей, правил поведения на транспорте и на дорогах;
- 9) формирование основ экологической культуры соответствующей современному уровню экологического мышления, развитие опыта экологически ориентированной рефлексивно-оценочной и практической деятельности в жизненных ситуациях;
- 10) осознание значения семьи в жизни человека и общества, принятие ценности семейной жизни, уважительное и заботливое отношение к членам своей семьи;
- 11) развитие эстетического сознания через освоение художественного наследия народов России и мира, творческой деятельности эстетического характера.

Метапредметные результаты:

- 1) умение самостоятельно определять цели своего обучения, ставить и формулировать для себя новые задачи в учебе и познавательной деятельности, развивать мотивы и интересы своей познавательной деятельности;
- 2) умение самостоятельно планировать пути достижения целей, в том числе альтернативные, осознанно выбирать наиболее эффективные способы решения учебных и познавательных задач;
- 3) умение соотносить свои действия с планируемыми результатами, осуществлять контроль своей деятельности в процессе достижения результата, определять способы действий в рамках предложенных условий и требований, корректировать свои действия в соответствии с изменяющейся ситуацией;
- 4) умение оценивать правильность выполнения учебной задачи, собственные возможности ее решения;
- 5) владение основами самоконтроля, самооценки, принятия решений и осуществления осознанного выбора в учебной и познавательной деятельности;
- 6) умение определять понятия, создавать обобщения, устанавливать аналогии, классифицировать, самостоятельно выбирать основания и критерии для классификации, устанавливать причинно-следственные связи, строить логическое рассуждение, умозаключение (индуктивное, дедуктивное и по аналогии) и делать выводы;
- 7) умение создавать, применять и преобразовывать знаки и символы, модели и схемы для решения учебных и познавательных задач;
- 8) смысловое чтение;
- 9) умение организовывать учебное сотрудничество и совместную деятельность с учителем и сверстниками; работать индивидуально и в группе; находить общее решение и разрешать конфликты на основе согласования позиций и учета интересов; формулировать, аргументировать и отстаивать свое мнение;
- 10) умение осознанно использовать речевые средства в соответствии с задачей коммуникации для выражения своих чувств, мыслей и потребностей; планирования и регуляции своей деятельности; владение устной и письменной речью, монологической контекстной речью;
- 11) формирование и развитие компетентности в области использования информационно-коммуникационных технологий (далее - ИКТ компетенции); развитие мотивации к овладению культурой активного пользования словарями и другими поисковыми системами;
- 12) формирование и развитие экологического мышления, умение применять его в познавательной, коммуникативной, социальной практике и профессиональной ориентации.

Предметные результаты:

- 1) совершенствование видов речевой деятельности (аудирования, чтения, говорения и письма), обеспечивающих эффективное взаимодействие с окружающими людьми в ситуациях формального и неформального межличностного и межкультурного общения;
- 2) понимание определяющей роли языка в развитии интеллектуальных и творческих способностей личности в процессе образования и самообразования;
- 3) использование коммуникативно-эстетических возможностей родного языка;

- 4) расширение и систематизацию научных знаний о родном языке; осознание взаимосвязи его уровней и единиц; освоение базовых понятий лингвистики, основных единиц и грамматических категорий родного языка;
 - 5) формирование навыков проведения различных видов анализа слова (фонетического, морфемного, словообразовательного, лексического, морфологического), синтаксического анализа словосочетания и предложения, а также многоаспектного анализа текста;
 - 6) обогащение активного и потенциального словарного запаса, расширение объема используемых в речи грамматических средств для свободного выражения мыслей и чувств на родном языке адекватно ситуации и стилю общения;
 - 7) овладение основными стилистическими ресурсами лексики и фразеологии родного языка, основными нормами родного языка (орфоэпическими, лексическими, грамматическими, орфографическими, пунктуационными), нормами речевого этикета; приобретение опыта их использования в речевой практике при создании устных и письменных высказываний; стремление к речевому самосовершенствованию;
 - 8) формирование ответственности за языковую культуру как общечеловеческую ценность.
 - 9) воспитание ценностного отношения к родному языку как хранителю культуры, включение в культурно-языковое поле своего народа, формирование первоначальных представлений о единстве и многообразии языкового и культурного пространства Республики Башкортостан;
 - 10) обогащение активного и потенциального словарного запаса, развитие у обучающихся культуры владения родным языком в соответствии с нормами устной и письменной речи, правилами речевого этикета;
 - 11) формирование первоначальных научных знаний о родном языке как системе и как развивающемся явлении, о его уровнях и единицах, о закономерностях его функционирования, освоение основных единиц и грамматических категорий родного языка, формирование позитивного отношения к правильной устной и письменной родной речи как показателям общей культуры и гражданской позиции человека;
 - 12) овладение первоначальными умениями ориентироваться в целях, задачах, средствах и условиях общения, формирование базовых навыков выбора адекватных языковых средств для успешного решения коммуникативных задач;
 - 13) овладение учебными действиями с языковыми единицами и умение использовать знания для решения познавательных, практических и коммуникативных задач.
- по фонетике и графике:* выделять в слове звуки и характеризовать их, различать ударные и безударные гласные; не смешивать звуки и буквы; правильно произносить названия букв, свободно пользоваться алфавитом, в частности в работе со словарями,
- по орфоэпии:* правильно произносить: гласные, согласные и их сочетания в составе слов; заимствованные слова; употребительные слова изученных частей речи, лингвистические термины; пользоваться орфоэпическим словарём;
- по лексике и фразеологии:* употреблять слова в соответствии с их лексическим значением; толковать лексическое значение известных учащимся слов и подбирать к словам синонимы и антонимы; пользоваться толковым словарём;
- по морфемике и словообразованию:* выделять морфемы на основе смыслового и словообразовательного анализа; подбирать однокоренные слова с учётом значения слов;
- по морфологии:* различать части речи; знать и верно указывать морфологические признаки глаголов, имён существительных, прилагательных; знать, как изменяются эти части речи, уметь склонять, спрягать, образовывать формы наклонения и др.;
- по орфографии:* характеризовать изученные орфограммы и объяснять написание слов;
- по синтаксису:* определять синтаксическую роль частей речи, правильно строить и произносить предложения с причастными и деепричастными оборотами, стилистически оправданно употреблять их в речи; правильно строить и употреблять словосочетания изученных видов; различать простые предложения разных видов; употреблять

односоставные предложения в речи с учётом их специфики и стилистических свойств; уместно употреблять предложения с вводными словами, словосочетаниями и предложениями; правильно строить и употреблять предложения с обособленными членами; правильно использовать в тексте прямую речь и цитаты, заменять прямую речь косвенной; интонационно правильно произносить и выразительно читать простые предложения изученных синтаксических конструкций;

п о п у н к т у а ц и и: обосновывать и правильно употреблять знаки препинания на основе изученного в 5—9 классах.

Ученик научится:

Идентифицировать себя с принадлежностью к народу, стране, государству.

Понимать значение башкирского языка в процессе получения школьного образования.

Различать основные нравственно-эстетические понятия.

Выражать положительное отношение к процессу познания.

Осознавать эстетическую ценность башкирского языка и литературы.

Проявлять потребность сохранить чистоту башкирского языка и литературы как явления национальной культуры.

Оценивать ситуации с точки зрения правил поведения и этики.

Проявлять стремление к речевому самосовершенствованию.

Оценивать собственную учебную деятельность: свои достижения, самостоятельность, инициативу, ответственность, причины неудач.

Проявлять готовность к самообразованию.

Ученик получит возможность научиться:

Проявлять стремление к речевому самосовершенствованию.

Оценивать собственную учебную деятельность: свои достижения, самостоятельность, инициативу, ответственность, причины неудач.

Понимать башкирский язык как одну из основных национально-культурных ценностей башкирского народа.

Уважительно относиться к родному языку, испытывать гордость за него.

Использовать в полной мере объём словарного запаса и усвоенных грамматических средств для свободного выражения мыслей и чувств в процессе речевого общения.

Оценивать себя на основе наблюдения за собственной речью.

Применять правила делового сотрудничества: сравнивать разные точки зрения, считаться с мнением другого человека, проявлять терпение и доброжелательность в споре, дискуссии, доверие к собеседнику

II. СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Укыу предметының йөкмәткеһе:

5 класс

1. Фонетика һәм орфоэпия.

Башкорт теленең өндәре һәм хәрәфтәре . Башкорт теленең өндәр системаһы. Уларҙы белдергән хәрәфтәр. Башкорт теленең өндәр системаһын рус теленең өндәр системаһы менән сағыштырыу. Һузынғы һәм тартынғы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтеһеше. Синоним, антоним, омоним тураһында белешмә. Күнегеүҙәр эшләү.

2. Башкорт телендә ижектер. Баһым.

Ижектерҙең төрҙәре. Башкорт һәм рус телдәрендәге ижектерҙе сағыштырыу. Һүзәрҙе юлдан юлға күсереп кағизәләре менән танышыу . Башкорт телендә баһым, уның үзенсәлектәре менән танышыу. Башкортса баһымды дөрөҫ куйып өйрәнеү. Башкорт телендә һүзәрҙең тамыры, ялғауҙар тураһында төшөнсә биреп

3.Төп башкорт һәм үзләштерелгән һүззәр. Нығынған һүзбәйләнештәр.

Башкорт телендә һ-злек байлығы, уның сығанактары. Бер һәм күп мәғәнәле һүззәр. Һүззәрҙең күсмә мәғәнәлә кулланылыуы. Нығынған һүзбәйләнештәрҙең телмәрҙәге ролен билдәләү.

4. Һүзьяһалыш.

Һүз составы. Тамыр. Нигез. Ялғаузар. Ялғаузарҙың төрҙәре: һүз һәм төр яһаусы ялғаузар, үзгәрте-се ялғаузар. Башкорт һәм рус телдәрәндәге һүзьяһалыш юлдарын асыҡлау, уларҙың окшашлығы һәм айырмаһын билдәләү. Кушма һүззәрҙең дөрөҫ язылышын үзләштерәү.

6 класс

1.Фонетика һәм орфоэпия.

Башкорт теленең өндәре һәм хәрәфтәре . Башкорт теленең өндәр системаһы. Уларҙы белдергән хәрәфтәр.Башкорт теленең өндәр системаһын рус теленең өндәр системаһы менән сағыштырыу. Һузынкы һәм тартынкы өндәр, уларҙың һаны һәм әйтелеше.

2. Исем.

Һүз төркөмдәре тураһында төшөнсә биреү. Үз аллы һәм ярзамсы һүз төркөмдәре. Төрлө һүз төркөмдәренән исемдәр яһау күнегеүҙәре эшләү. Яңғызлык һәм уртаклыҡ исемдәр. Исемдәрҙең һан, эйәлек, килеш һәм хәбәрлек категориялары менән үзгәрешенең үзенсәлектәрен, ялғаузарҙың фонетик варианттарының кулланылышын практик күзәтеү күнегеүҙәре. Исемдәрҙең берлек һәм күплек категорияһы, уларҙың үзенсәлектәрен рус теленең берлек һәм күплек категорияһы менән сағыштырыу. Килеш ялғаузарының вариантлы булыуын асыҡлау.

3.Сифат.

Һүз төркөмө буларак башкорт телендә сифат, уның башкорт һәм рус телдәрәндәге үзенсәлектәрен практик асыҡлау. Башкорт телендә сифаттарҙың килеш, һан менән үзгәрәүен рус телендәге сифаттар менән сағыштырыу. Сифаттарҙың дәрәжә менән үзгәрешен күзәтеү күнегеүҙәре башкарыу, нисә дәрәжәһе булыуын асыҡлау.

4. Алмаш.

Зат, эйәлек, күрһәтеү алмаштары менән таныштырыу. Рус телендәге алмаштар менән сағыштырыу. Алмаштарҙың башкорт һәм рус телдәрәндә мәғәнә үзенсәлектәрен, төркөмсәләрен сағыштырыу, телмәрҙә кулланыу.

5. Һан.

Һандарҙың үзенсәлекле һүз төркөмө булыуын текстарҙа күзәтеү, рус теленә тәржемә итеп сағыштырыу. Башкорт һәм рус телдәрәндә уларҙың окшашлығын, айырмалы яктарын билдәләү. Һандарҙың яһалышын, төркөмсәләрен асыҡлау.Цифрҙар менән язылған һандарҙы укыу һәм языу күнекмәләре үткәреү. Кушма һандарҙы дөрөҫ әйтеү һәм языу күнекмәләре үткәреү.

7 класс

1. Кылым.

Һүз төркөмө буларак кылым менән танышыу. Үзаллы һәм ярзамсы кылымдар Кылымдарҙың эште, хәрәкәтте һәм хәлдә, торошто белдерәүен һораузар куйыу юлы менән асыҡлау. Кылымдарҙың затлы һәм затһыз, барлык-юклыҡ формалары менән танышыу. Башкорт телендә кылымдарҙың биш йүнәлеше барлығын практик

күнегеүзәрзә күрһәтеү. Кылым төркөмсәләренең рус теленә тәржемә ителеү үзенсәлектәрен практик эштәр башкарғанда күзәтеү, кларзы тәржемә итеү.

2. Рәүеш.

Рәүештәр һәм уларзың мәғәнәләре. Рәүеш төркөмсәләре: төп, вакыт, урын, окшатыу-сағыштырыу, күләм-дәрәжә, сәбәп-максат рәүешәтәре тураһында төшөнсә. Уларзың яһалышы: тамыр, яһалма, кушма рәүештәр. Рәүештәрҙең дәрәжәләре, телмәрзә кулланылышы.

3. Теркәүестәр.

Уларзың һөйләм киҫәктәрен һәм кушма һөйләмдә ябай һөйләмдәрҙе бәйләп йөрөүен асыклау. Теркәүестәрҙең төркөмсәләре: тезеү һәм әйәртеү теркәүестәре, уларзың телмәрзә кулланышын күзәтеү.

4. Бәйләүестәр.

Уларзың әйәреүсә киҫәк менән әйәртеүсә киҫәкте, әйәрсән һөйләм менән баш һөйләм араһындағы бәйләнеште барлыкка килтереүе. Бәйләүестәрҙең төркөмсәләре, мәғәнәләре. Уларзың телмәрзәгә әһәмиәте.

5. Киҫәксәләр.

Уларзың айырым һүзгә йәки һөйләмгә һиндәй булһа ла мәғәнә төсмөрләнеше биреүсә ярзамсы һүз булыуы тураһында төшөнсә. Киҫәксәләрҙең төркөмсәләре, уларзың дөрөҫ язылышы, телмәрзә дөрөҫ кулланыу күнекмәләрен нығытыу.

6. Мөнәсәбәт һүззәр. Ымлыктар.

Мөнәсәбәт һүззәрҙең һөйләмдә хәбәр булып килеүе, шулай ук һөйләмгә төрлө мәғәнә биреүен, дөрөҫ язылышын асыклау. Ымлыктар кешеләрҙең хис-тойғоһон, теләк-ынтылыштарын белдерә. Ымлык төрзәре, телмәрзәгә әһәмиәте, дөрөҫ язылышын күзәтеү. Уларзың яңы һүззәр яһауҙа һигез булыуын күрһәтеү.

8 класс

1. Синтаксис һәм пунктуация. һүзбәйләнеш һәм һөйләм.

Һүзбәйләнештәр, уларзың яһалышы һәм төзөлөшө. Кушма һүззәр һәм һүзбәйләнеш, уларзың окшашлығы һәм айырмаһы. һөйләмдә һүззәр бәйләнеше: тезмә һәм әйәртеүле бәйләнеш, уларзы барлыкка килтереүсә саралар.

2. һөйләмдең баш киҫәктәре. Әйә менән хәбәр.

Әйә, уның төп килештә килеүе һәм башка һөйләм киҫәктәренә буйһонмауын асыклау. Әйәнең төп билдәләре һәм грамматик бирелеше, составы. Хәбәр, уның әйә тураһында һимә булһа ла хәбәр итеүе һәм әйә менән бәйләнәп килеүе.

3. һөйләмдең әйәрсән киҫәктәре.

Уларзың баш киҫәктәрҙе асыклап, уға әйәреп килеүе, һөйләмдә бер әйәрсән киҫәкте икенселәре асыклап килеү осрактарын күрһәтеү. Аныклаусылар, уларзың бирелеше. Тиң һәм тиң булмаған аныклаусылар. Билдәле һәм билдәһез тултырыусылар. Хәлдәр, уларзың төрзәре.

4. Тиң киҫәкле һөйләмдәр.

Тиң киҫәктәр тураһында төшөнсә, уларзың һөйләмдә бер үк һүзгә карауы, бер һорауға яуап биреүен күзәтеү. һөйләмдең бөтә киҫәктәренең дә тиң була алыуы, уларзың ябай һәм таркау төрзәре.

5. Бер һәм ике составлы һөйләмдәр.

Бер составлы һөйләмдәрҙең төрҙәре: билдәле эйәле, билдәһез эйәле, дөйөм эйәле, эйәһез, атама һөйләмдәргә төшөмсә биреү. Тулы һәм кәм һөйләмдәрҙе рус телендәге шул төргә караған һөйләмдәр менән сағыштырыу.

6. Өндәш һүзҙәр.

Өндәш һүзҙәрҙең телмәр төбәп әйтелгән затты, предметты белдереүе, уларҙың һөйләмдә килеү урыны, төп килештәге исем менән бирелеүе. Уларҙың эргәһендә өтөрҙөң, өндәү билдәләренең куйылышы.

9 класс

1. Кушма һөйләм синтаксисы һәм пунктуация.

Кушма һөйләм тураһында төшөмсә биреү. Тезмә һәм эйәртеүле кушма һөйләмдәр. Теркәүесле һәм теркәүесһез кушма һөйләмдәр менән танышыу. Тезмә кушма һөйләмдәргә синтаксик анализ өлгөһө менән танышыу. Эйәрсән һөйләмдәрҙең мәғәнә яғынан бүленеше.

2. Катмарлы синтаксик төзөлмөләр.

Уларҙың икенән артык ябай һөйләмдәрҙән тороуын асыҡлау. Катмарлы синтаксик төзөлмөләрҙең төрҙәре. Күп эйәрсәнле кушма һөйләмдәр тураһында төшөмсә: тиң эйәрсән, тиң булмаған эйәрсән, күп эйәрсәнле кушма һөйләмдәр, уларҙағы тыныш билдәләре. Катнаш кушма һөйләмдәр тураһында төшөмсә, улар составындағы ябай һөйләмдәрҙең үз-ара бәйләнеүе.

3. Һөйләм аҙағында тыныш билдәләре: нөктә, һорау, өндәү билдәләренең куйылыу осрактары. Өтөр, һызык һәм нөктәле өтөр куйылыу осрактары: ябай һөйләмдәрҙә һәм кушма һөйләмдәрҙә өтөрҙәрҙең, һызыктарҙың, нөктәле өтөрҙәрҙең куйылышы. Ике нөктәнең куйылыу осрактары.

III. ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ

5 класс (34 часа)

Тема, раздел	Количество часов
Фонетика һәм орфоэпия.	5
Башкорт телендә ижектер. Баһым. Слог. Ударение.	7
Лексикология.	12
Һүзьяһалыш. Словообразование.	10

6 класс (34 часа)

Тема, раздел	Количество часов
Фонетика һәм орфоэпия.	6
Исем. Имя существительное.	10
Сифат. Прилагательное.	8
Алмаш. Местоимение.	6
Һан. Числительное.	4

7 класс (34 часа)

Тема, раздел	Количество часов
Кылым. Глагол.	14
Рәүеш. Наречие.	10
Теркәүестәр. Союзы.	3
Бәйләүестәр. Послелог.	3
Киҫәксәләр. Частицы.	2
Мөнәсәбәт һүззәр. Ымлыктар. Модальные слова. Междометия.	2

Родной (башкирский) язык**8 класс (34 часа)**

Тема, раздел	Количество часов
Синтаксис һәм пунктуация. Һүзбәйләнеш һәм һөйләм. Словосочетание. Һөйләм.	8
Һөйләмдең баш киҫәктәре. Эйә менән хәбәр. Главные члены предложения. Подлежащее и сказуемое.	8
Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре. Второстепенные члены предложения.	6

Тиң киҕэкле һөйләмдәр. Предложения с однородными членами.	6
Бер һәм ике составлы һөйләмдәр. Односоставные и двусоставные предложения.	4
Өндөш һүззәр. Обращения.	2

9 класс (34 часа)

Тема, раздел	Количество часов
Кушма һөйләм синтаксисы һәм пунктуация. Сложное предложение.	12
Катмарлы синтаксик төзөлмэләр. Сложные синтаксические конструкции.	12
Һөйләм азағында тыныш билдэләре. Знаки препинания.	10